

Glińscy w Częstochowskim w latach 1705–1913

Henryk Gliński

Towarzystwo Genealogiczne Ziemi Częstochowskiej

Miasto Częstochowa i sąsiadująca z nim gmina Blachownia są najliczniejszym skupiskiem osób o nazwisku Glińska/Gliński w Polsce. Zgodnie z Internetowym słownikiem nazwisk w Polsce¹ w 2014 roku w kraju mieszkało 4662 Glińskich, a w Częstochowie i w gminie Blachownia łącznie 429 (ryc. 1), tj. 9,2% wszystkich Glińskich. Przyjmując, że Polska w 2014 roku miała 38,5 mln ludności², w przybliżeniu średnio jedna osoba na 8000 mieszkańców nosi nazwisko Glińska/Gliński. W stosunku do liczby ludności najwięcej Glińskich jest w liczącej 4500 osób gminie Szumowo – jeden Gliński przypada na 89 mieszkańców. W gminie Blachownia na 13 000 mieszkańców jest 109 Glińskich, a więc jedna osoba przypada na 120 jej mieszkańców³.

■ 1 Glińska/Gliński, Internetowy słownik nazwisk w Polsce (baza PESEL z 2014 roku), [a:] nazwiska.ijp.pan.pl/, dostęp: 9.05.2023.

2 Główny Urząd Statystyczny, Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2014 roku, „Notatka informacyjna”, dostęp: 27.01.2015.

3 Blachownia, [a:] www.polskawliczbach.pl/gmina_Blachownia, dostęp: 9.05.2023; Szumowo, [a:] www.polskawliczbach.pl/gmina_Szumowo, dostęp: 25.10.2023.

Powiaty:

1. CZĘSTOCHOWA / 320
2. M.ST.WARSZAWA / 280
3. CZĘSTOCHOWSKI / 143
4. BIAŁYSTOK / 125
5. ŁÓDŹ / 109
6. GRAJEWSKI / 105
7. WROCŁAW / 103
8. ZAMBROWSKI / 81
9. SIERADZKI / 77
10. GDYNIA / 76
11. GDAŃSK / 71
12. SOKÓLSKI / 69
13. TORUŃ / 66
14. GŁOGOWSKI / 56
15. MALBORSKI / 51
16. BIAŁOSTOCKI / 49

Gminy:

1. M. CZĘSTOCHOWA / 320
2. M. BIAŁYSTOK / 125
3. BLACHOWNIA / 109
4. M. GDYNIA / 76
5. M. GDAŃSK / 71
6. M. TORUŃ / 66
7. MOKOTÓW / 54
8. SZUMOWO / 51
9. MALBORK / 50
10. M. SZCZECIN / 49
11. M. BYDGOSZCZ / 45
12. EŁK / 41
13. M. KRAKÓW / 40
14. M. SUWAŁKI / 40
15. ORNĘTA / 39
16. SOKÓŁKA / 39

Ryc. 1. Rozmieszczenie nazwiska Gliński w Polsce

Źródło: *Gliński*, [[:] nazwiska.ijp.pan.pl

Na stronie Rozkład występowania nazwisk w powiatach⁴ podano, że w Częstochowie w 2002 roku mieszkały 382 osoby o nazwisku Glińska/Gliński, zajmowało ono 35 miejsce pod względem częstości występowania w tym mieście, najwyższe ze wszystkich powiatów w Polsce.

W związku z przedstawionymi danymi pojawiają się dwa istotne pytania:

- dlaczego w Częstochowie i w gminie Blachownia mieszka obecnie tak wiele osób o nazwisku Gliński?
- czy są one ze sobą spokrewnione?

Cel i założenia pracy

Celem pracy było uzyskanie odpowiedzi na zasadnicze pytanie, dlaczego w Częstochowie i Blachowni aż tylu mieszkańców nosi nazwisko Gliński. Być może część z nich osiedliła się na tym terenie po II wojnie światowej, jednak można przypuszczać, że większość to potomkowie rodzin mieszkających tutaj od pokoleń. Weryfikacja, czy postawiona teza jest prawdziwa, wymagała przeprowadzenia badań genealogicznych Glińskich od najstarszych dostępnych źródeł do początku XX wieku.

Obszar obecnego miasta Częstochowa i gminy Blachownia aż do końca XIX wieku należał do parafii św. Zygmunta w Częstochowie i jej filii, parafii św. Walentego w Konopiskach, od 1866 roku samodzielnej. Dawne księgi metrykalne z tych parafii przechowywane są w Archiwum Archi-

■ 4 *Glińska/Gliński*, Rozkład występowania nazwisk w powiatach (baza PESEL z 2002 roku), [[:] nlp.actaforthe.pl:8080/Nomina/Ndistr/, dostęp: 9.05.2023.

diecezji Częstochowskiej w Częstochowie, a ich fotokopie udostępnione są w internecie na stronach FamilySearch.org, szukajwarchiwach.gov.pl i metryki.genealodzy.pl. Dla części ksiąg metrykalnych na stronach Polskiego Towarzystwa Genealogicznego⁵ i Towarzystwa Genealogicznego Ziemi Częstochowskiej⁶ dostępne są indeksy metrykalne.

Autor artykułu postanowił opracować bazę danych metrykalnych wszystkich Glińskich, kobiet i mężczyzn, urodzonych w parafiach św. Zygmunta i św. Walentego, od najstarszych dostępnych ksiąg, czyli od XVII wieku do 1913 roku. Baza metryk stanowiła podstawę do ustalenia pokrewieństwa między Glińskimi, pozwoliła również na wskazanie początku używania nazwiska Gliński w Częstochowie.

Sprawne przeprowadzenie badań wymagało opracowania autorskiego programu komputerowego, za pomocą którego:

- założono bazę danych metrykalnych i nią zarządzano,
- ustalono pokrewieństwo między Glińskimi,
- wygenerowano tablice genealogiczne rodu Glińskich.

Wyniki badań

Odnaleziono akty chrztu 916 (do 9.05.2023 r.) Glińskich obojga płci, w tym ośmiorga dzieci nieznanymi ojców i matek o nazwisku Glińska. Ustalono, że 874 osoby (95% wszystkich Glińskich) były ze sobą spokrewnione, byli to potomkowie Wojciecha i Małgorzaty Żydków, mieszkających w Łojkach (obecnie gmina Blachownia) w 1. połowie XVIII wieku. Wojciech i jego czterech synów od 1746 roku zaczęli używać nazwiska Gliński, przekazując je swoim potomkom. Wśród pozostałych 42 osób, tzw. „innych Glińskich”, większość na pewno nie była potomkami Wojciecha i Małgorzaty, dla kilkunastu z nich nie udało się odnaleźć informacji pozwalających na przeprowadzenie rzetelnego wywodu genealogicznego.

Większość „innych Glińskich” urodziła się w XVIII wieku i 1. połowie XIX stulecia. Jeśli ograniczymy się tylko do lat 1885–1913, to w tym okresie urodziło się 335 Glińskich, w tym 170 chłopców. „Innych Glińskich” było wówczas tylko dziewięciu, wśród nich zaledwie dwóch chłopców, a więc mężczyźni potomkowie Wojciecha i Małgorzaty stanowili 99% wszystkich mężczyzn Glińskich, urodzonych w latach 1885–1913. Można zatem sądzić, że większość mieszkających obecnie w Częstochowie i Blachowni Glińskich których przodkowie urodzili się na tym terenie przed I wojną światową, jest ze sobą spokrewniona, są potomkami Wojciecha i Małgorzaty Żydków.

■ 5 Geneteka, [a:] geneteka.genealodzy.pl/, dostęp: 9.05.2023.

6 Towarzystwo Genealogiczne Ziemi Częstochowskiej, [a:] www.genealodzy.czestochowa.pl/, dostęp: 9.05.2023.

W XX wieku nastąpił intensywny rozwój Częstochowy, która trzykrotnie zwiększyła liczbę mieszkańców poprzez przyrost naturalny, przyłączenie sąsiadujących z nią wsi i napływ ludności z innych regionów. Brakuje informacji, ile osób przybyło do Częstochowy, trudno więc oszacować, ilu wśród nich było Glińskich. Nie ma powodów sądzić, że Częstochowa była ziemią obiecaną Glińskich, że masowo osiedlali się w tym mieście. Załóżmy jednak, że w Częstochowie osiedliło się 80 000 osób z różnych stron kraju (w 2014 roku Częstochowa miała 230 000 mieszkańców⁷). Uwzględniając, że w Polsce średnio jedna osoba o nazwisku Glińska/Gliński przypada na 8000 mieszkańców, otrzymujemy szacunkowo, że w Częstochowie zamieszkało 10 „innych Glińskich”, niebędących potomkami Wojciecha i Małgorzaty Żydków.

W 2014 roku w Częstochowie i w gminie Blachownia mieszkało łącznie 429 Glińskich (por. ryc. 1). W świetle przeprowadzonych rozważań przyjęcie założenia, że wśród nich 400 (93%) to członkowie rodu Glińskich, potomków Wojciecha i Małgorzaty Żydków, wydaje się uzasadnione i w pełni uprawnione. Warto jeszcze zwrócić uwagę, że niektórzy członkowie rodu Glińskich przeprowadzili się w inne regiony Polski lub też wyjechali na stałe za granicę. Trudno oszacować ich liczbę, wymagałoby to znacznego poszerzenia badań genealogicznych.

Czy Glińscy odnieśli sukces demograficzny?

W poprzednim rozdziale uzasadniono przyjęcie założenia, że spośród mieszkających w 2014 roku w Częstochowie i Blachowni 429 Glińskich 400 to potomkowie Wojciecha i Małgorzaty. Wojciech Żydek i Małgorzata Żurek pobrali się w 1714 roku, a więc liczba członków rodu, który założyli, w ciągu 300 lat wzrosła 200 razy.

Przy badaniu zmian liczby ludności na określonym terenie i w ustalonym czasie uwzględnia się przyrost naturalny, czyli różnicę między liczbą urodzin a zgonów, oraz saldo migracji⁸. W analogiczny sposób można rozważać zmianę liczby członków rodu. Ustalmy najpierw, kogo będziemy uważać za członka rodu. Klasyczna definicja rodu brzmi: „Ród to osoby związane wspólną krwią, pochodzące od jednego i tego samego przodka”⁹. Do rodu należą więc tylko ojcowie i ich potomstwo, synowie i córki. A co z matkami? Wychodząc za mąż za członka rodu, żony wchodzą do jego rodziny, a więc i do jego rodu¹⁰. Z drugiej strony córki, wychodząc za mąż

■ 7 Urząd Miasta Częstochowy, *Raport o stanie miasta*, Częstochowa 2018.

8 *Przyrost rzeczywisty ludności*, [@:] stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3931,pojecie.html, dostęp: 9.05.2023.

9 W. Dworzaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959, s. 15.

10 H. Insadowski, *Rzymskie prawo małżeńskie a chrześcijaństwo*, Lublin 1935, s. 139.

za członków innych rodów, opuszczają swój ród. Przechodzenie córek Glińskich jako żon do innych rodów i dołączanie kobiet z innych rodów poprzez małżeństwo do rodu Glińskich można uznać za odpowiednik migracji. W przybliżeniu liczba małżeństw synów i córek jest jednakowa, można więc uznać, że saldo migracji jest zerowe.

Zakładając stały roczny przyrost naturalny rodu w ciągu $n=300$ lat od $p=2$ osoby do $k=400$ osób, roczny współczynnik przyrostu naturalnego s można obliczyć ze wzoru:

$$s = \exp\left(\frac{\ln \frac{k}{p}}{n}\right) - 1.$$

Roczny współczynnik przyrostu naturalnego rodu Glińskich wyniósł 0,0178, czyli 17,8‰. Jest on bardzo wysoki, bliski eksplozji demograficznej, którą na ogół określa¹¹ się na poziomie 20‰.

Odpowiedź na pytanie, czy Glińscy odnieśli sukces demograficzny, wymagałaby porównania ze wzrostem innych rodów żyjących w zbliżonym czasie i warunkach, niestety, autorowi nie udało się pozyskać takich danych.

Analiza statystyczna rodu Glińskich

Znaczący wzrost liczby członków rodu Glińskich skłania do szukania odpowiedzi na pytania: dlaczego ich przyrost naturalny był tak wysoki, jakie czynniki miały na to wpływ. Przeprowadzono analizę statystyczną liczby dzieci, w tym szczególnie chłopców urodzonych w kolejnych dziesięcioleciach od lat 1714–1725 aż do lat 1905–1913. Wybrano okresy dziesięcioletnie z uwagi na zbyt duże różnice w liczbie dzieci urodzonych w okresach jednorocznych. W tabeli 1 w kolumnie 2 podano liczby dzieci urodzonych w kolejnych dziesięcioleciach, a w kolumnie 4 – procentowy udział chłopców w ogólnej liczbie dzieci urodzonych w danym dziesięcioleciu.

W okresie 200 lat chłopców urodziło się nieco więcej, bo 50,7%, co odpowiada urodzinom 103 chłopców na 100 dziewczynek, mniejszej niż przyjmowana za prawidłowość demograficzną¹² proporcja 105–106 chłopców na 100 dziewczynek. O wzroście rodu decyduje nie tylko liczba urodzonych chłopców, istotny wpływ ma liczba męskich potomków zakładających rodziny, w których przychodziły na świat kolejne dzieci. W kolumnie 5 podano, ilu chłopców urodzonych w danym dziesięcioleciu

■ 11 *Eksplzja demograficzna*, [a:] encyklopedia.pwn.pl/haslo/eksplzja-demograficzna;3897088.html, dostęp: 9.05.2023.

12 P. Szukalski, *Relacja urodzin noworodków płci żeńskiej i męskiej w czasie i przestrzeni*, „Wiadomości Statystyczne” 2010, vol. 55, nr 12, s. 49–62.

założyło rodzinę, a w kolumnie 6 ich udział procentowy w ogólnej liczbie urodzonych chłopców. Średnia za lata 1715–1884 wynosi 43,5%, lat 1885–1894 nie włączono do średniej, nie wszyscy bowiem chłopcy zdążyli założyć rodziny przed 1913 rokiem.

Zaskakujące jest, że w dziesięcioleciu 1865–1874 z 41 urodzonych chłopców tylko 9, tj. 22%, założyło rodziny. Czyżby szalała wtedy jakaś epidemia? Warto zwrócić również uwagę, że w pierwszych dziesięcioleciach większość chłopców zakładała rodziny. W kolumnie 7 podano średni wiek ojca w momencie urodzenia się pierwszego dziecka. Wybrano ten parametr, ponieważ dla wielu par nie udało się odnaleźć aktu ślubu. Średnia różnica między rokiem urodzenia się ostatniego i pierwszego dziecka w rodzinie została podana w kolumnie 8. Zwraca uwagę długi średni okres aktywności rozrodczej rodziny – 20 lat.

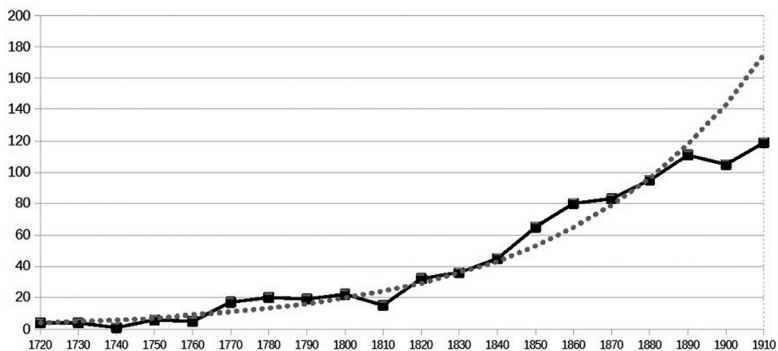
Tabela 1. Analiza statystyczna rodu Glińskich. W kolejnych kolumnach tabeli podano: 1 – dziesięciolecie, zakres lat; 2 – liczbę dzieci urodzonych w danym dziesięcioleciu; 3 – liczbę chłopców urodzonych w danym dziesięcioleciu; 4 – procent chłopców urodzonych w danym dziesięcioleciu; 5 – liczbę chłopców urodzonych w danym dziesięcioleciu, którzy później założyli rodziny; 6 – procent chłopców urodzonych w danym dziesięcioleciu, którzy założyli rodziny; 7 – średnią wieku ojca urodzonego w danym dziesięcioleciu w chwili przyjścia na świat jego pierwszego dziecka; 8 – średnią długość okresu aktywności rozrodczej rodziny założonej przez chłopca urodzonego w danym dziesięcioleciu. W ostatnim wierszu „Razem” podano łączną liczbę dzieci urodzonych w latach 1715–1913 lub średnią z wartości w danej kolumnie za ten okres, z wyjątkiem kolumny 6, gdzie średnia jest za okres 1715–1884, i kolumny 8, gdzie średnia dotyczy lat 1715–1874

1	2	3	4	5	6	7	8
1715–1724	4	2	50,0%	2	100,0%	28	20
1725–1734	4	4	100,0%	2	50,0%	28	24
1735–1744	1	0	—	0	—	—	—
1745–1754	6	5	83,3%	4	80,0%	26	24
1755–1764	5	3	60,0%	3	100,0%	28	15
1765–1774	17	7	41,2%	2	28,6%	28	16
1775–1784	20	9	45,0%	3	33,3%	25	18
1785–1794	19	8	42,1%	4	50,0%	26	24
1795–1804	22	13	59,1%	6	46,2%	25	17
1805–1814	15	8	53,3%	4	50,0%	25	20
1815–1824	32	19	59,4%	11	57,9%	25	24
1825–1834	36	17	47,2%	9	52,9%	25	21
1835–1844	45	21	46,7%	10	47,6%	25	19
1845–1854	65	28	43,1%	9	32,1%	26	21

1855–1864	80	49	61,3%	23	46,9%	27	16
1865–1874	83	41	49,4%	9	22,0%	29	11
1875–1884	95	44	46,3%	20	45,5%	27	5
1885–1894	111	55	49,5%	9	16,4%	24	2
1895–1904	105	48	45,7%	0	—	—	—
1905–1913	119	67	56,3%	0	—	—	—
Razem	884	448	50,7%	130	43,5%	27	20

Oprac. Henryk Gliński na podstawie ksiąg metrykalnych parafii: św. Zygmunta w Częstochowie z lat 1594–1913, św. Barbary w Częstochowie z lat 1891–1913, św. Walentego w Konopiskach z lat 1679–1908 i św. Michała Archanioła w Blachowni z lat 1910–1913

Na wykresie 1 przedstawiono liczbę dzieci urodzonych w kolejnych dziesięcioleciach, zgodnie z danymi z kolumny 2 tabeli 1. Linia punktową oznaczono teoretyczną liczbę dzieci urodzonych w kolejnych dziesięcioleciach przy stałym współczynniku wzrostu liczby urodzin o 22% względem poprzedniego dziesięciolecia, zaczynając od 4 dzieci w pierwszym z nich. Rzeczywisty wykres liczby dzieci urodzonych w kolejnych dziesięcioleciach w przybliżeniu odpowiada teoretycznej liczbie dzieci aż do dziesięciolecia 1885–1894, po którym rodziło się ich wyraźnie mniej. Ze względu na brak danych porównawczych trudno ocenić, czy wzrost liczby urodzonych dzieci o 22% względem poprzedniego dziesięciolecia można uznać za duży.

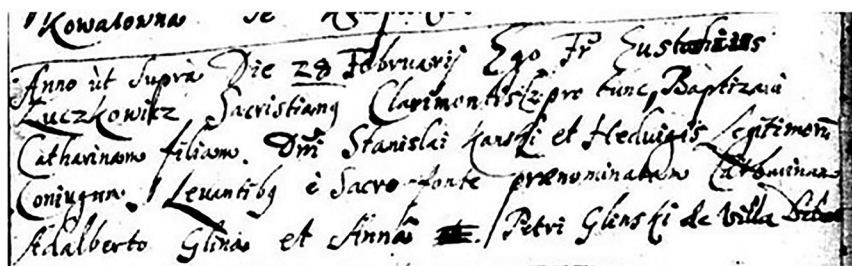


Wykres 1. Dane z kolumny 2 w tabeli 1. Liczbę dzieci urodzonych w kolejnych dziesięcioleciach oznaczono czarnymi kwadratami połączonymi linią łamaną. Linia punktową oznaczono teoretyczną liczbę dzieci urodzonych w danym dziesięcioleciu przy stałym współczynniku wzrostu urodzeń o 22% względem poprzedniego dziesięciolecia

Oprac. Henryk Gliński na podstawie ksiąg metrykalnych parafii: św. Zygmunta w Częstochowie z lat 1594–1913, św. Barbary w Częstochowie z lat 1891–1913, św. Walentego w Konopiskach z lat 1679–1908 i św. Michała Archanioła w Blachowni z lat 1910–1913

Najstarsze wpisy Glińskich w księgach metrykalnych

Najstarszy znany wpis nazwiska Gliński w księgach parafii częstochowskiej to akt chrztu córki pana (łac. *dominus*) Stanisława Kańskiego w Dźbowie (obecnie dzielnica Częstochowy) z 1690 roku¹³. Chrzestnymi byli „Adalberto Glina et Anna Petri Glinski”. Piotr zapewne stale używał przezwiska/nazwiska Glina. W 1682¹⁴ i 1686¹⁵ roku urodziły się dzieci Piotra i Anny Glinów z Dźbowa. W akcie chrztu z 1690 roku, być może na życzenie pana Stanisława, „ulepszone” nazwisko jednego z rodziców chrzestnych (ryc. 2) poprzez dodanie sufiksu *-ski*¹⁶. Przezwisko/nazwisko Glina pochodzi zapewne od rzeczownika „glina”¹⁷.



Ryc. 2. Akt chrztu Katarzyny, córki Stanisława Kańskiego i Jadwigi,
Dźbów 1690 rok

Źródło: Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie [dalej: AACz], Parafia św. Walentego w Konopiskach [dalej: PK], Księga chrztów 1679–1713, k. 99; na podstawie skanu w FamilySearch [dalej: FS], fot. 82

Kolejny wpis to akt chrztu z 1705 roku, który odbył się w Błesznie (obecnie dzielnica Częstochowy) Dominicelli Zofii, córki Macieja i Katarzyny Glińskich¹⁸ (ryc. 3). W 1707 roku w Błesznie chrzestnym był Maciej Glina, można więc sądzić, że nazwisko Macieja zostało „uszlachetnione” ze względu na szlachetnie urodzonych chrzestnych (Otwinowscy byli właścicielami Błeszna).

■ 13 Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie [dalej: AACz], Parafia św. Walentego w Konopiskach [dalej: PK], Księga chrztów 1679–1713, k. 99; na podstawie skanu w FamilySearch [dalej: FS], fot. 82.

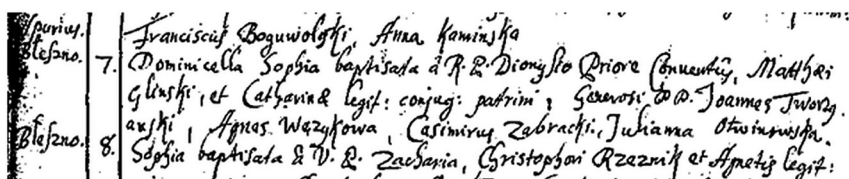
14 AACz, PK, Księga chrztów 1679–1713, k. 29; FS, fot. 22.

15 AACz, PK, Księga chrztów 1679–1713, k. 71; FS, fot. 56.

16 E. Klisiewicz, *Strukturalny typ nazwisk na -ski jako jeden ze stereotypów polskiego nazwiska*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis, Studia Linguistica” 2004, z. 2, s. 117–121.

17 K. Rymut, *Nazwiska Polaków*, Wrocław 1991, s. 122.

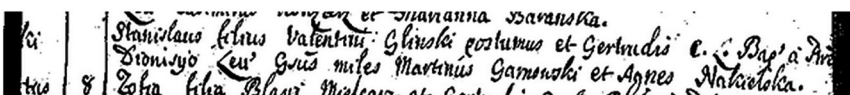
18 AACz, Parafia św. Zygmunta w Częstochowie [dalej: PC], Księga chrztów 1703–1726, k. 27; FS, fot. 16.



Ryc. 3. Akt chrztu Dominicelli Zofii, córki Macieja Glińskiego i Katarzyny, Błeszno 1705 rok

Źródło: AACz, Parafia św. Zygmunta w Częstochowie [dalej: PC], Księga chrztów 1703–1726, k. 27; FS, fot. 1

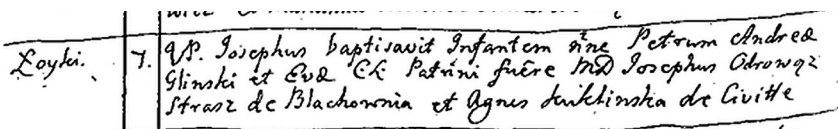
W 1715 roku w Łojkach (obecnie gmina Blachownia) urodził się Stanisław, syn Walentego Glińskiego i Gertrudy¹⁹, pogrobowiec (ryc. 4). Walenty i Gertruda mieli jeszcze cztery córki urodzone w latach 1701–1711, jako nazwisko ojca wpisano Żydek, Żydczyk i Żydkowicz. Walenty i Gertruda pobrali się w 1690 roku, Gertruda pochodziła z Dźbowa, jej panińskie nazwisko to Glina. Być może była córką Piotra Gliny, któremu w akcie chrztu z 1690 roku (por. ryc. 2) wpisano nazwisko w formie Gliński. Jest mało prawdopodobne, aby w małej wiosce Łojki mieszały dwie pary o identycznych imionach, można więc sądzić, że Stanisław był synem Walentego i Gertrudy Żydków, panińskie nazwisko Gertrudy jest istotnym argumentem przemawiającym za tą hipotezą. Ciekawe, czy to wdowa podała jako nazwisko męża swoje panińskie nazwisko w „szlachetnej” wersji Gliński? A może tak zdecydowali ksiądz lub chrzestni? Gertruda i Stanisław prawdopodobnie dalej używali nazwiska Żydek, w 1733 roku chrzestną była Gertruda Żydkowa, a świadkiem na ślubie w 1735 roku Stanisław Żydek. Brak informacji o małżeństwie, dzieciach i zgonie Stanisława.



Ryc. 4. Akt chrztu Stanisława, syna Walentego Glińskiego, pogrobowca, i Gertrudy, Łojki 1714 rok

Źródło: AACz, PC, Księga chrztów 1703–1726, k. 203; FS, fot. 101

Kolejny Gliński urodził się dopiero w 1746 roku w Łojkach (ryc. 5). Był to Piotr, syn Andrzeja i Ewy Glińskich²⁰.



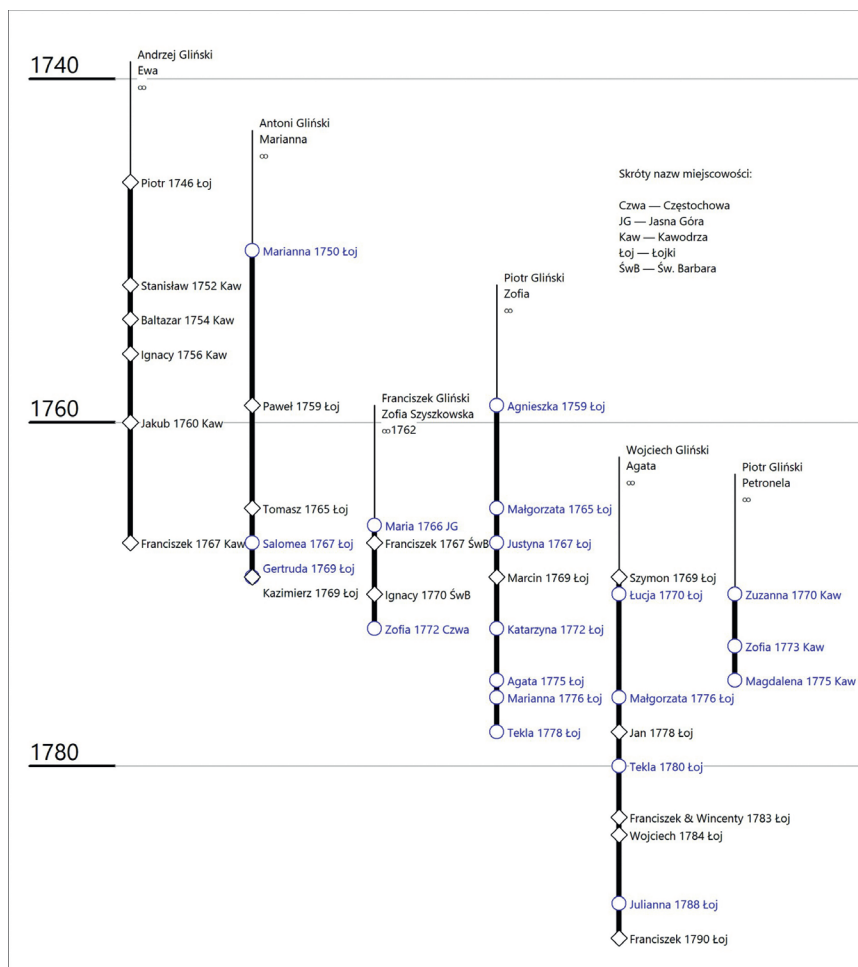
Ryc. 5. Akt chrztu Piotra, syna Andrzeja Glińskiego i Ewy, Łojki 1746 rok

Źródło: AACz, PC, Księga chrztów 1726–1751, k. 176v; FS, fot. 185

¹⁹ AACz, PC, Księga chrztów 1703–1726, k. 203; FS, fot. 101.

²⁰ AACz, PC, Księga chrztów 1726–1751, k. 176v; FS, fot. 185.

Od 1746 roku w księgach metrykalnych parafii częstochowskiej Glińscy występują coraz częściej. W 2. połowie XVIII wieku w Łojkach i Kawodrzy (obecnie dzielnica Częstochowy) pojawia się sześć rodzin Glińskich (ryc. 6). Jeden z dwóch Piotrów, mąż Zofii albo Petroneli, był zapewne synem Andrzeja i Ewy, urodzonym w 1746 roku w Łojkach. Brakuje aktów chrztu (urodzin) Andrzeja, Antoniego, Franciszka, Wojciecha i jednego z Piotrów. Po 1746 roku pojawiają się również liczne wpisy Glińskich jako chrzestnych.



Ryc. 6. Pierwsze sześć rodzin Glińskich w Łojkach, Kawodrzy i Częstochowie
Oprac. Henryk Gliński na podstawie ksiąg metrykalnych parafii św. Zygmunta w Częstochowie z lat 1594–1913 i św. Walentego w Konopiskach z lat 1679–1908

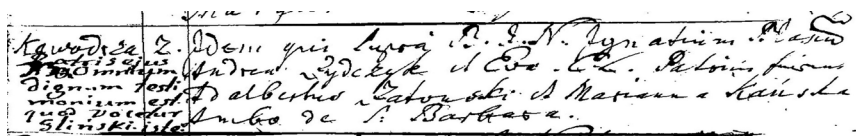
Jak Żydkowie stali się Glińskimi

Księgi urodzin parafii św. Zygmunta w Częstochowie z XVIII wieku zachowały się w całości, przechowywane są w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej, ich fotokopie są dostępne na stronie familysearch.org. Niestety księga małżeństw z lat 1737–1770 nie zachowała się. Brak aktów chrztu wymienionych w poprzednim rozdziale pięciu pierwszych Glińskich można wyjaśnić dwojako:

- pochodzili z innych parafii, osiedlili się w Łojkach i Kawodrzy,
- wpisano ich pod innym nazwiskiem (nazwiskami), które w połowie XVIII wieku zmienili na Gliński.

Za przyjęciem ostatniej hipotezy przemawiają dwie przesłanki wskazujące, że Glińscy powiązani są z Żydkami. Pierwsza z nich to odnalezienie wcześniejszych dzieci Walentego i Gertrudy, rodziców Stanisława Glińskiego (por. ryc. 2), wpisanych jako Żydkowie. Drugą z przesłanek był wpis Danuty Blachnickiej-Łebek na forum genealodzy.czystochowa.pl²¹ informujący, że „Poprzednie nazwisko Glińskich to Żydek”.

Na akcie chrztu Ignacego Błażeja Żydczyka²² (ryc. 7) dopisano po łacinie: „Jego ojca wiarygodne świadectwo jest takie, że ów ma się zwać Gliński” (tłumaczenie udostępnione przez Kacpra Bukałę). Nie wiadomo, kiedy i z jakiej przyczyny dopisano oświadczenie ojca, można sądzić, że było ono dla niego bardzo ważne, skoro zdecydował się zwrócić do księdza z prośbą o wpisanie oświadczenia. Pozostaje zagadką, dlaczego przy okazji ojciec nie sprostował aktu chrztu urodzonego dwa lata wcześniej Wojciecha, wpisanego w księdze jako syn Andrzeja Żydka i Ewy? Przyjęto, że również on zmienił nazwisko na Gliński, ożenił się z Agatą (por. ryc. 6).



Ryc. 7. Akt chrztu Ignacego Błażeja, syna Andrzeja Żydczyka i Ewy, Kawodrza 1750 rok

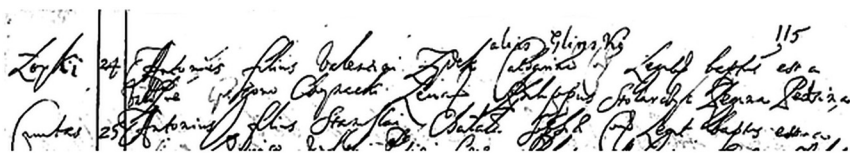
Źródło: AACz, PC, Księga chrztów 1726–1751, k. 208v; FS, fot. 471

Kacper Bukała odnalazł następny akt chrztu łączący Żydków z Łojek z Glińskimi, z dopiskiem „alias Gliniski”²³ (ryc. 8). Akt chrztu jest z 1682 roku, ale dopisek zrobiono zapewne później, może w 1714 roku, przy okazji chrztu Stanisława Glińskiego.

■ 21 Wpis na Forum Częstochowskiego Towarzystwa Genealogicznego dotyczący nazwiska Gliński/Żydek, [a:] www.genealodzy.czystochowa.pl/forum/forum-ogolne/8879-prosba-o-wsparcie?start=6, dostęp: 9.05.2023.

22 AACz, PC, Księga chrztów 1726–1751, k. 208v; FS, fot. 471.

23 AACz, PC, Księga chrztów 1666–1703, k. 115; FS, fot. 98.

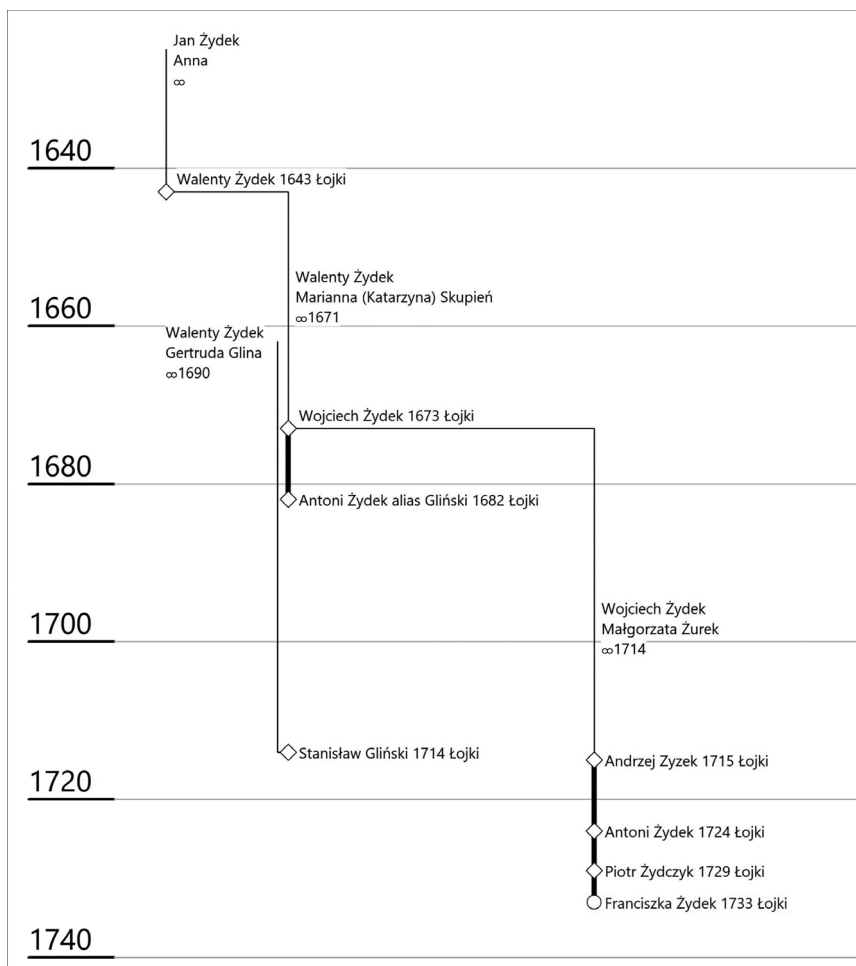


Ryc. 8. Akt chrztu Antoniego, syna Walentego Żydka i Katarzyny, z dopiskiem „alias Gliński”, Łojki 1682 rok

Źródło: AACz, PC, Księga chrztów 1666–1703, k. 115; FS, fot. 98

Przeprowadzone badania genealogiczne wykazały, że Antoni Żydek alias Gliński był przyrodnim bratem Stanisława Glińskiego, pogrobowca (por. ryc. 4), i starszym bratem Wojciecha Żydka, którego syn Andrzej oświadczył w 1750 roku, że jego syn Ignacy Błażej „ma się zwać Gliński” (por. ryc. 7). Wojciech i Małgorzata Żydkowie mieli 9 dzieci, w tym 6 synów, a wśród nich wspomnianego Andrzeja oraz Antoniego i Piotra (por. ryc. 9). Wojciech i Małgorzata, podobnie jak ich syn Andrzej, po 1746 roku również zaczęli używać nazwiska Gliński – pod tym nazwiskiem występują w metrykach jako chrzestni. Na to, że Antoni i Piotr zmienili nazwisko na Gliński bezpośrednich dowodów brak, ale za uprawnione można uważać przyjęcie hipotezy, że skoro ich rodzice i starszy brat tak uczynili, to również i oni zaczęli używać tego nazwiska.

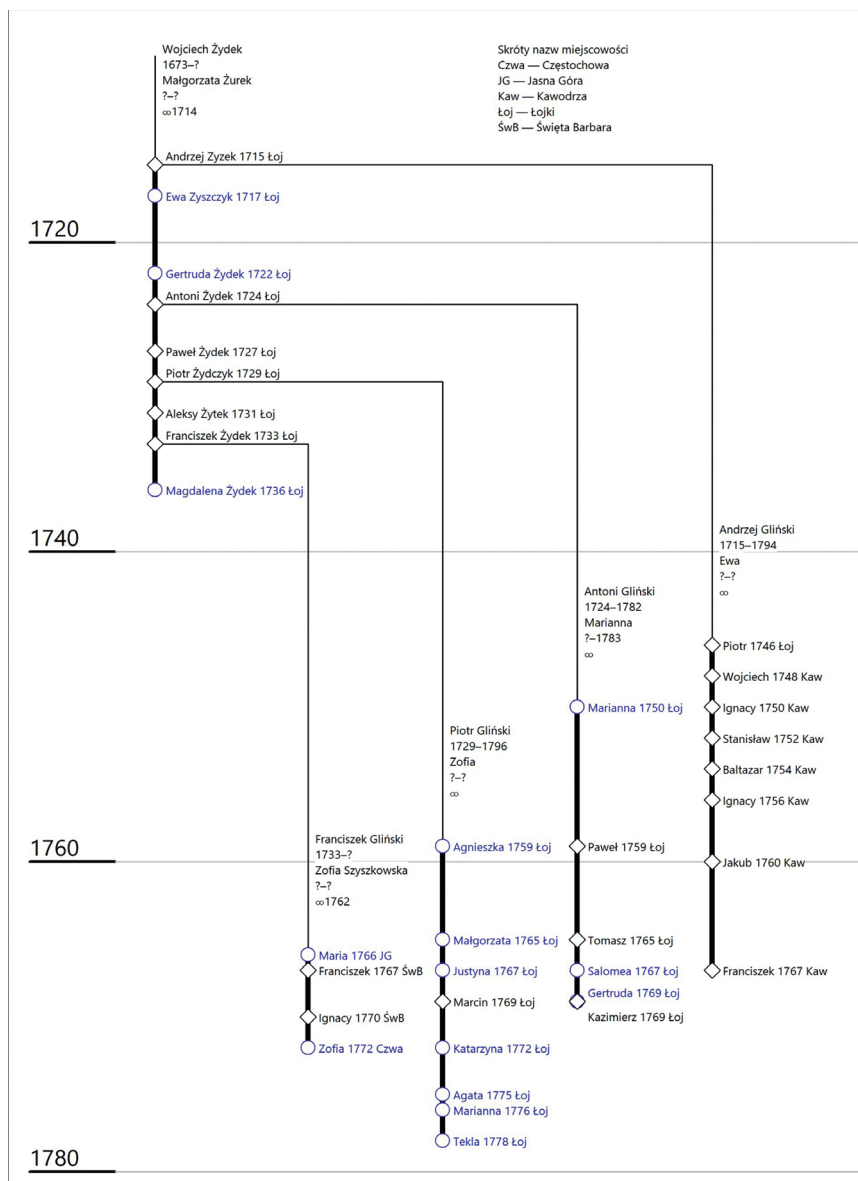
Z Glińskich, którzy założyli rodziny w 2. połowie XVIII wieku, brakuje jeszcze aktu urodzin Franciszka Glińskiego, męża Zofii Szyszkowskiej (por. ryc. 6). Niestety, nie odnaleziono metryki ani Franciszka Glińskiego, ani Franciszka Żydka. Przyjęto więc hipotezę, że w akcie chrztu Franciszki, urodzonej w 1733 roku córki Wojciecha i Małgorzaty, jest błąd odnośnie do płci dziecka (por. ryc. 9); chodziło bowiem o syna Franciszka.



Ryc. 9. Potomkowie Jana i Anny Żydków z Łojek (tylko wybrane osoby)

Oprac. Henryk Gliński na podstawie ksiąg metrykalnych parafii św. Zygmunta w Częstochowie z lat 1594–1913 i św. Walentego w Konopiskach z lat 1679–1908

Wpisy w aktach chrztu wskazują, że Franciszek był związany z Łojkami, on i jego żona Zofia kilkakrotnie byli chrzestnymi w tej miejscowości, na przykład w 1765 roku Franciszek był chrzestnym Małgorzaty, córki swojego domniemanego brata Piotra. Na ryc. 10 pokazano rodziny czterech braci już jako Glińskich, założycieli rodu.



Ryc. 10. Początki rodu Glińskich – czterej bracia Żydkowie: Andrzej, Antoni, Piotr i Franciszek zmienili nazwisko na Gliński i zapoczątkowali cztery gałęzie rodu

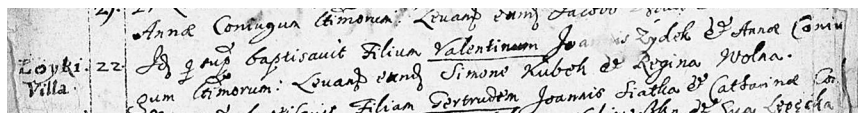
Oprac. Henryk Gliński na podstawie ksiąg metrykalnych parafii św. Zygmunta w Częstochowie z lat 1594–1913 i św. Walentego w Konopiskach z lat 1679–1908

Z przemianą Żydków w Glińskich wiążą się trzy ważne pytania. Pierwszym zastanawiającym faktem jest, dlaczego nazywano ich Żydkami? Prawdopodobnie najpierw było to przezwisko Jana Żydk lub może jego

ojca, ze względu na wygląd lub charakter. W Łojkach w 1643 roku, gdy w księgach metrykalnych pierwszy raz odnotowano nazwisko Żydek²⁴ (por. ryc. 11), działała jeszcze kuźnica²⁵, do której zapewne w sprawach handlowych zajeżdżali Żydzi²⁶, być może właściciele zatrudniali ich. Teoretycznie jest możliwe, że Jan Żydek był konwertytą. Wydaje się to jednak bardzo mało prawdopodobne, nosiłby wtedy jakieś lepiej maskujące nazwisko, na przykład Łojkowski, a jego potomkowie byłiby ludźmi wolnymi, nie chłopami pańszczyźnianymi.

Drugą istotną kwestią jest powód, dla którego Wojciech i jego synowie zmienili nazwisko w połowie XVIII wieku. Trudno to wyjaśnić, może któryś z sąsiadów albo zarządców folwarku zaczął dokuczać Żydkom, może rozeszły się wieści o pogromach w okolicy?

Trzeci problem to powód wyboru przez Żydków nazwiska Glińscy. Jedynym punktem zaczepienia jest rodowe nazwisko Gertrudy Gliny, drugiej żony Walentego, macochy Wojciecha i Antoniego, a matki Stanisława Glińskiego, pogrobowca (por. ryc. 4 i 9). Nie sposób ustalić, kto postanowił, aby w akcie chrztu Stanisława wpisano jej rodowe nazwisko z sufiksem -ski. Może w zastępstwie zmarłego ojca Gertrudą opiekował się jej pasierb Antoni (por. ryc. 8 i 9), który także zawiózł swojego przyrodniego brata do chrztu i podał nazwisko Gliński, przy okazji prosząc o dopisanie przy swoim akcie chrztu „alias Gliński”? Wydaje się, że wybór nazwiska Gliński nie był przedmiotem rodzinnych ustaleń między braćmi Wojciechem i Antonim, bo Wojciech zapewne zmieniłby nazwisko znacznie wcześniej, już przy swoim ślubie z Małgorzatą Żurek w 1714 roku (pół roku po chrzcie Stanisława) lub przy okazji chrztu dzieci.



Ryc. 11. Akt chrztu Walentego, syna Jana Żydka i Anny, Łojki 1643 rok

Źródło: AACz, PC, Księga chrztów 1594–1698, k. 2v; FS, fot. 63

■ 24 AACz, PC, Księga chrztów 1594–1698, k. 2v; FS, fot. 63.

25 Kuźnica Ławy lub Łojek, Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu, [a:] www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=8600, dostęp: 9.05.2023.

26 J. Spyra, *Zarys dziejów Żydów w regionie częstochowskim do I wojny światowej*, [a:] czestochowajews.org/wp-content/uploads/spyra_pol.pdf, dostęp: 9.05.2023.

Udostępnienie wyników badań

Wyniki badań dostępne są w internecie na stronie glinski.eu w postaci listy i powiązanych z nią tablic genealogicznych. Lista obejmuje wszystkich Glińskich urodzonych na obszarze dawnej parafii św. Zygmunta do 1913 roku. Dla każdej osoby podano podstawowe informacje: imię (imiona), imiona rodziców, nazwisko rodowe matki, miejsce i rok urodzenia oraz jej położenie w tablicach genealogicznych. Listę można sortować i przeszukiwać niezależnie w każdej kolumnie, łączyć sortowanie z wyszukiwaniem, podobnie jak w arkuszu kalkulacyjnym, na przykład Excelu.

W przykładzie zaprezentowanym na ryc. 12 listę posortowano według roku urodzenia i wyszukano osoby urodzone w Wyrazowie – łącznie 59. Kolejnym krokiem będzie wyszukanie wśród osób urodzonych w Wyrazowie tylko tych, których matka miała na imię Agnieszka – na rozwijalnej liście imion matek w kolumnie 6 zaznaczono wybrane imię. Ostatyczny wynik wyszukiwania przedstawiono na ryc. 13 – Agnieszka miała 12 dzieci. W kolumnie 11, „Arkusz, kolumna”, podano „B16”. Oznacza to, że potomków Agnieszki umieszczono na arkuszu B tablicy genealogicznej Glińskich w kolumnie B16 (por. ryc. 14).

1 Imię I	3 Rok ur.	4 Miejsc. ur.	5 Imię ojca	6 Imię matki	7 Naz. rod. matki
Adam	1823	Wyrazów	Kazimierz	Marianna	Kijas
Katarzyna	1826	Wyrazów	Kazimierz	Marianna	Kijas
Joanna	1828	Wyrazów	Kazimierz	Marianna	Kijas
Józefa	1831	Wyrazów	Kazimierz	M	Kijas
Jan	1834	Wyrazów	Kazimierz	Ka	Błaszczyk
Teresa	1836	Wyrazów	Kazimierz	Ka	Błaszczyk
Jadwiga	1837	Wyrazów	Kazimierz	Ka	Błaszczyk
Franciszka	1840	Wyrazów	Kazimierz	Ka	Błaszczyk
Katarzyna	1842	Wyrazów	Kazimierz	Ka	Błaszczyk
Tomasz	1844	Wyrazów	Kazimierz	Ka	Błaszczyk

1 Imię I

3 Rok ur.

4 Miejsc. ur.

5 Imię ojca

6 Imię matki

7 Naz. rod. matki

All

All

Wyrazów

All

All

All

Agata

Agnieszka

Anastazja

Aniela

Anna

Antonina

Apolonia

Balbina

Barbara

Bronisława

Dorota

Eleonora

Elzbieta

Ewa

Feliksa

Franciszka

Gertruda

Helena

Hipolita

Pozycje od 1 do 10 z 59 łącznie (filtrowanie spośród 926 dostępnych pozycji)

Poprzednia

1

2

Ryc. 12. Fragment listy Glińskich ze strony glinski.eu. Wyszukano osoby urodzone w Wyrazowie, kolejnym krokiem będzie wyszukanie osób urodzonych w Wyrazowie, których matka ma na imię Agnieszka

Źródło: *Lista Glińskich*, [a:] https://glinski.eu/lista_gli.html, dostęp: 26.10.2023

1 Imię I	3 Rok ur.	4 Miejsc. ur.	5 Imię ojca	6 Imię matki	7 Naz. rod. matki	8 Rok ślubu	11 Arkusz, kolumna
Franciszek	1872	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Ludwik	1874	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Katarzyna	1876	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Marianna	1878	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Walenty	1880	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Konstanty	1881	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Jan	1882	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Rozalia	1884	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Marianna	1887	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16
Władysław	1889	Wyrazów	Andrzej	Agnieszka	Styczowska	1871	B16

1 Imię I
All
3 Rok ur.
All
4 Miejsc. ur.
Wyrazów
5 Imię ojca
All
6 Imię matki
Agnieszka
7 Naz. rod. matki
All
8 Rok ślubu
All
11 Arkusz, kolumna
All

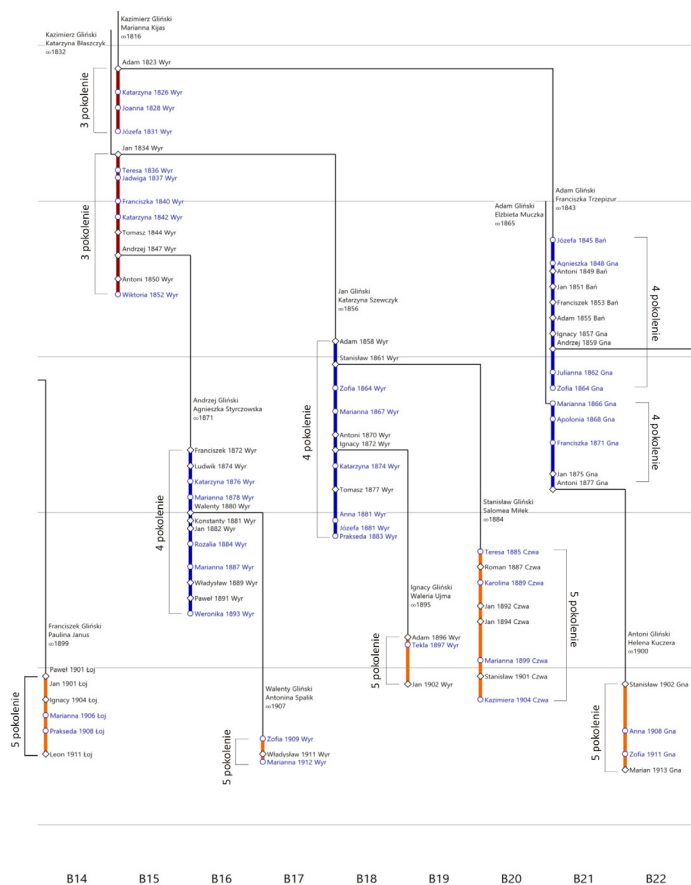
Pozycje od 1 do 12 łącznie (filtrowanie spośród 926 dostępnych pozycji)

Poprzednia 1 2 Następna

Ryc. 13. Fragment listy Glińskich ze strony gliński.eu. Wyszukano osoby urodzone w Wyrazowie, których matka ma na imię Agnieszka. W kolumnie 11 wskazano, że dzieci Andrzeja i Agnieszki znajdują się na arkuszu B w kolumnie B16

Źródło: *Lista Glińskich*, [a:] https://gliński.eu/lista_gli.html, dostęp: 26.10.2023

Podstawową formą prezentacji danych genealogicznych są różnego rodzaju tablice. Autor artykułu opracował własny wzór tablicy potomków²⁷ w układzie poziomym odwróconym, tj. najstarszy przodek jest u góry tablicy. Istotne dla tego wzoru jest, że każda rodzina, włączając kolejne małżeństwa tego samego mężczyzny, przedstawiana jest w jednej pionowej kolumnie, a urodziny kolejnych dzieci w tej rodzinie zaznaczane są w jednej pionowej linii, zgodnie z osią czasu biegnącą wzdłuż lewej krawędzi tablicy (por. ryc. 9 i 10). Urodziny chłopców oznaczono skośnie ułożonymi kwadratami, a dziewczynek kółeczkami. Obok oznaczenia podano imię dziecka, rok urodzenia i miejscowość urodzenia w skrócie. Pierwsze małżeństwo danego mężczyzny opisano po prawej stronie linii łączącej jego rodzinę z rodziną jego rodziców, kolejne małżeństwo oznaczono nieco niżej po lewej stronie pionowej linii. W tablicach w wersji kolorowej odcinek między urodzinami pierwszego i ostatniego dziecka w danej rodzinie zaznaczono grubą, kolorową linią (por. ryc. 14). Kolor linii wskazuje na numer pokolenia rodu Glińskich. Jako pierwsze pokolenie przyjęto czterech synów Wojciecha i Małgorzaty Żydków. Ci czterej synowie: Andrzej, Antoni, Piotr i Franciszek (por. ryc. 9) urodzili się wprawdzie jako Żydkowie, ale od 1746 roku stale używali nazwiska Gliński (por. ryc. 10).



Ryc. 14. Fragment arkusza B tablicy rodu Glińskich. Kolorami zaznaczono kolejne pokolenia rodu: brązowy – 3 pokolenie, niebieski – 4 pokolenie, pomarańczowy – 5 pokolenie, tj. prapraprawnukowie Piotra Glińskiego, syna Wojciecha i Małgorzaty Żydków. Każda rodzina zajmuje oddzielną kolumnę, oznaczenie kolumny podano u dołu arkusza. Dla przykładu Andrzej, mąż Agnieszki z domu Styrzowskiej (por. ryc. 14, kolumna B16), należy do 3 pokolenia, a ich dzieci to 4 pokolenie rodu, są praprawnukami Piotra, syna Wojciecha i Małgorzaty Żydków. Zaznaczanie urodzin dzieci zgodnie z osią czasu, umieszczanie każdej rodziny w oddzielnej kolumnie ułatwia analizę rozrastania się rodu Glińskich, wygasania niektórych linii i bujnego rozkrzewiania się innych. Oznaczanie kolejnych pokoleń różnymi kolorami podkreśla, że w tym samym czasie obok siebie żyły różne generacje rodu, na przykład w latach 1887–1893 rodziły się kolejne dzieci Andrzeja i Agnieszki oraz wnuki jego tylko o 13 lat starszego brata Jana (por. ryc. 14, kolumny B18 i B20). Tablica potomków Wojciecha i Małgorzaty Żydków, niemal 900 osób, rozmieszczona na trzech arkuszach A, B i C, udostępniona jest na stronie autora glinski.eu

Oprac. Henryk Gliński na podstawie ksiąg metrykalnych parafii: św. Zygmunta w Częstochowie z lat 1594–1913, św. Barbary w Częstochowie z lat 1891–1913, św. Walentego w Konopiskach z lat 1679–1908 i św. Michała Archaniola w Blachowni z lat 1910–1913

Podsumowanie

Ustalenie, że znacząca większość Glińskich mieszkających obecnie w Częstochowie i w gminie Blachownia jest ze sobą spokrewniona, są bowiem potomkami mieszkających w Łojkach w 1. połowie XVIII wieku Wojciecha i Małgorzaty Żydków, jest najważniejszym rezultatem prowadzonych przez autora badań genealogicznych. Wynik ten jest zaskakujący, oczekiwano, że współcześnie żyjący w Częstochowie i okolicy Glińscy są potomkami kilku niespokrewnionych ze sobą chłopów o przezwiskach Glina, Glinka, Glin, którzy z różnych przyczyn przyjęli nazwisko Gliński. Odnotowano kilkanaście przypadków użycia nazwiska Gliński, ale w żadnym z nich nie utrzymało się ono w kolejnych pokoleniach, poza potomkami Wojciecha i Małgorzaty Żydków. Na przykład pięciu dzieciom mieszkającego w Grabówce w 1. połowie XIX wieku Floriana Glina wpisano w aktach chrztu nazwisko Gliński, być może w nadziei, że „pańskie” nazwisko da im szczęśliwe życie. Niestety wszystkie jego dzieci zmarły w dzieciństwie lub w młodości.

Badania genealogiczne Glińskich były prowadzone w czasie pandemii Covid-19, stąd też korzystano wyłącznie z materiałów i źródeł udostępniionych w internecie. Niezbędne jest uzupełnienie badań poprzez kwerendę archiwalną w Archiwum Państwowym w Częstochowie i Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej. Do 1796 roku większość wsi, w których mieszkali wówczas Glińscy, należała do klasztoru zakonu paulinów na Jasnej Górze, być może w archiwum klasztornym zachowały się spisy chłopów z tych wsi, na przykład z wymiarem pańszczyzny²⁸.

Potomkowie Wojciecha i Małgorzaty Żydków, mieszkający obecnie w Częstochowie i Blachowni, tworzą najliczniejszą społeczność Glińskich w Polsce. Być może jest to sukces demograficzny rodu, ale z powodu braku materiału porównawczego nie udało się tego dowieść. Mam zatem nadzieję, że zaprezentowane tu metody i uzyskane wyniki zainteresują genealogów, zachęcając ich do wykonania podobnej analizy dla badanego przez siebie rodu i porównania rezultatów z tymi otrzymanymi dla rodu Glińskich.

■ 28 J. Szpak, *Polska prowincja paulinów od XVII wieku do 1864 roku. Dzieje gospodarcze: klasztor na Jasnej Górze w Częstochowie*, Katowice 2020.

The Gliński Family in Częstochowa in 1705–1913

The article contains a summary of genealogical research on the Gliński family conducted by the author in 2020–2022. The research concerned people born from the beginning of the 18th century to 1913 in the area of the current city of Częstochowa and the commune of Blachownia, areas with the most numerous group of people with this surname in Poland. It was shown that 95% of the Gliński family born in this period were descendants of the four sons of Wojciech and Małgorzata Żydek from Łojki, who began to use the surname Gliński in the mid-18th century.

Keywords: genealogy, the Gliński family, ancestors, Częstochowa, Łojki